

60 jaar Israël: Een nieuw geluid (deel 1)

Ruben Hadders

Eind 19^e eeuw klonk een nieuw geluid onder de Joden. Eigenlijk was het geen nieuw geluid, maar een geluid dat al eeuwenlang niet meer gehoord was. Men wist niet eens meer hoe het klonk, de roep van verlangen naar thuis. Het verlangen was er altijd, maar het lag zo diep verborgen in het hart, dat de Jood zich niet eens bewust was van haar bestaan. Totdat door grote veranderingen in Europa het zionisme nieuw leven werd ingeblazen en het verlangen naar thuis sterker werd dan ooit tevoren.

Nooit eerder was het Joodse volk zo dicht bij het Koninkrijk van God als in de dagen van de Heere Jezus. Als zij de profeten hadden begrepen en geloofd, was Israël definitief hun thuisland geworden. Het beloofde Koninkrijk zou zijn opgericht, met Jeruzalem als de regeringsstad van Koning Jezus. Maar hoe anders zou de geschiedenis lopen. “Och, of gij ook bekendet, ook nog in deze uw dag, wat tot uw vrede dient! Maar nu is het verborgen voor uw ogen”, zo weent de Heere als Hij Jeruzalem in de verte ziet liggen. “Want er zullen dagen over u komen, dat uw vijanden een wal rondom u zullen opwerpen, en u zullen omsingelen, en u van alle zijden benauwen. En u tot de grond zullen neerwerpen, en uw kinderen in u; en zij zullen in u de ene steen op de andere steen niet laten; daarom dat gij de tijd van uw bezoeking niet bekend hebt” (Luk. 19:42-44).

In het jaar 70 na Christus gaat Zijn profetie in vervulling: de Romeinse legers verwoesten Jeruzalem en het volk wordt opnieuw in ballingschap genomen. Het raakt verstrooid onder de volken, met name in het Romeinse Rijk. Het is het begin van een lange en bittere lijdensweg waarvoor de profeten al gewaarschuwd hadden. Naarmate de eeuwen voorbijgaan, verdwijnt de hoop naar het land van melk en honing. Hoewel er vaak met minachtig naar Joodse gemeenschappen werd gekeken, weten zij zich goed aan te passen aan de omringende culturen. Eeuwenlang zijn er relatief weinig problemen.

Het keerpunt in 1492

De kruistochten in de 11^e t/m de 13^e eeuw brachten daar verandering in. Op grote schaal werden Joden in Europa vervolgd en vermoord. Maar het keerpunt wordt volgens Karen Armstrong¹ gemarkeerd door de val van de stadsstaat Granada (Zuid-Spanje) in 1492. Tot dan toe was Granada een Moors koninkrijk en het laatste Islamitische bolwerk van Europa. Joden hebben hier lange tijd vreedzaam kunnen wonen. Het was zelfs met hulp van de Joden dat Granada door de Moorse legervorst Tarik ibn Zijad kon worden veroverd in 711. Nadat Ferdinand II van Aragon en Isabella van Kastilië het Moorse rijk hadden veroverd, veranderde deze situatie. Overtuigd van het katholieke geloof, begon het echtpaar al vier maanden na de verovering met het vervolgen van de Joden. Zij moesten vluchten en vonden een veilige haven in het Ottomaanse rijk. Hier werden de Joden niet vervolgd. “Het rijk, en met name Constantinopel werd een beschutting voor de Spaanse Joden. Geen enkele plek was onderhevig aan het proces van ‘islamisering’”, schrijft de Franse arabist Andre Miquel.

In het ‘christelijke’ Europa ging het er heel anders aan toe. Joden werden vervolgd, hun bezittingen ontnomen of verwoest en wie zich niet bekeerde tot het Katholicisme liep het gevaar te worden vermoord. Eind 19^e eeuw bereikt het antisemitisme een dieptepunt in Oost-Europa en Rusland, waar de meeste Joden wonen. Zij krijgen de schuld van de slechte economische en sociale situatie. Steeds meer Joden verlaten Europa als een gevolg van de bloedige aanvallen (‘pogroms’), wat in 1882 leidde tot de eerste ‘Aliyah’² naar het vroegere thuisland Israël. Het hevige antisemitisme in Europa deed bij velen het oude zionistische verlangen herleven.

Theodor Herzl

Frankrijk is aan het einde van de 19^e eeuw in de ban van de Dreyfus-affaire. De Joodse officier in het Franse leger wordt in 1894 beschuldigd van spionage voor het Duitse leger. Als hij in de beklagdenbank plaatsneemt, is ook de Joods-Oostenrijkse journalist Theodor Herzl daarbij aanwezig. Dreyfus wordt schuldig bevonden aan verraad en tot een levenslange gevangenisstraf veroordeeld op Duivelseiland. Ten onrechte, blijkt later. De zaak Dreyfus maakte diepe indruk op Herzl. Niet de officier Dreyfus werd volgens hem veroordeeld, maar de Jood Dreyfus. Alleen door een terugkeer naar Palestina kon een einde komen aan de

jodenvervolgingen. Herzl zette zijn ideeën uiteen in het boek 'Der Judenstaat'. Sinds eeuwen was er weer een duidelijk zionistisch geluid gaan klinken. Maar in tegenstelling tot het oude zionisme uit Bijbelse tijden, was het zionisme van Herzl niet religieus maar seculier van aard. Journaliste Els van Diggele schrijft³: "Herzl was tot het zionisme gekomen vanuit een leven dat zó buiten de Joodse traditie en gemeenschap stond, dat hij zich de toekomstige Joodse staat voorstelde als een afspiegeling van de westerse maatschappij, zonder specifiek Joods karakter. Hij wilde dan ook het liefst zijn a-religieuze, intellectualistische milieu overplaatsen naar een nieuw Joods thuisland – dat aanvankelijk niet Palestina hoefde te zijn, maar dat gaandeweg steeds meer een streven naar 'een Wenen in het Midden-Oosten' werd. Zijn enige drijfveer bij het zionisme was een gekwetst gevoel van eigenwaarde, want liefde voor Zion als zodanig had hij niet. Veel kennis van de Joodse cultuur en het godsdienstige Jodendom bezat hij niet en hij wilde niet dat het Hebreeuws de voertaal zou worden in de Joodse staat opdat de Joden niet zouden kunnen vervallen in gettamentaliteit".

Een Joodse staat in Palestina was volgens Herzl niet nodig. Hij wilde het volk laten assimileren met de Duitse cultuur en verder emanciperen en moderniseren. De vrome Oost-Europese Joden hebben aanvankelijk een afkeer van zijn ideeën. Herzl doorbrak het orthodoxe dogma dat aan het herstel van het 'koninkrijk Israël' de verschijning van de Messias vooraf moest gaan. "Moge de Voorzienigheid ons een deel van de aardbol schenken, groot genoeg om aan de rechtmatige eisen van een volk te kunnen voldoen; voor de rest zullen wij zelf zorgen."

Toch leek hij de enige te zijn met concrete ideeën. In 1897 organiseerde hij het eerste Zionistische Wereldcongres in Bazel, waar hij besloot een 'tehuis voor het Joodse volk te scheppen'. Hij voegde daar aan toe: "Nog dragen we een vlag zonder land, maar na ons zullen anderen die vlag dragen, die zal waperen over een gelukkig Israël". Tijdens dit congres werd besloten dat een Joodse staat gevestigd moest worden in Palestina. Herzl raakt er steeds meer van doordrongen dat hij de wensen van de vrome Joden niet kan negeren. In 1898 geeft hij te kennen dat hij met zijn politieke zionisme óók de spirituele herleving bedoelde van

het Joodse volk en dat hij geen beslissingen zou nemen die strijdig waren met het Joodse gevoel.

De Duitse keizer Wilhelm II steunt de ideeën van Herzl, enerzijds om 'die Joden los zu werden' (vertaald: 'om van de Joden af te komen'), maar ook om de invloed van Duitsland op het Midden-Oosten te vergroten. In 1898 ontmoeten beide mannen elkaar voor het eerst tijdens een reis naar Palestina. De Ottomaanse sultan Abdülhamit II is echter niet bereid grond af te staan voor een Joodse staat in Palestina en de Duitse keizer hecht meer waarde aan de betrekkingen met de Turken. Ondanks al zijn inspanningen lukt het Herzl dus niet een Joodse staat op te richten. Wanhopig toont hij zich op het Zionistische Congres van 1903 bereid om op het Britse voorstel in te gaan om Oeganda te accepteren als vestigingsplaats voor de Joden. Ook Suriname en Argentinië worden als mogelijke vestigingsplaatsen genoemd. Een jaar later overlijdt Herzl onverwacht op 44-jarige leeftijd aan een hartaanval. Niets lijkt er dan nog op te wijzen dat er daadwerkelijk een Joodse staat in Palestina opgericht zou worden. (wordt vervolgd)

Voetnoot

- 1 'De strijd om God' (De Bezige Bij, 2000)
- 2 Emigratie van Joden naar het Heilige Land
- 3 'Een volk dat alleen woont' (Ten Have, 2000)